

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunstide osakond

Teatrikunsti visuaaltehnoloogia õppekava

Dekoraator- butafoori eriala

Külli Tamjärv

EKSPONAADI TEOSTAMINE LOTTEMAA TEEMAPARKI

Loov- praktiline lõputöö

Juhendaja: Eve Komissarov, dekoratsioonimaali lektor

Kaitsmisele lubatud.....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2019

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	3
1. VABAKUTSELISE- JA PROJEKTIPÕHINE TÖÖ	4
2. TEEMAPARKIDE KONTSEPTSIOON.....	8
3. TÖÖPROTSESSI KIRJELDUS.....	11
3.1 Eellugu	11
3.2 Eelarve	13
3.3 Planeerimine.....	14
3.4 Jänese pea.....	15
3.4.1 Pea modelleerimine.....	15
3.4.3 Esile kerkinud probleemid.....	21
3.4.4 Näokarvade paigaldus ning värvimine.....	22
3.5 Keha tegemine	23
3.6 Tekstiil	24
3.7 Puidust kast	25
3.8 Lõpptulemus.....	25
4. ÕPINGUD TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIAS JA ENESEANALÜÜS	27
KOKKUVÕTE.....	29
KASUTATUD ALLIKAD	30
SUMMARY	32

SISSEJUHATUS

Minu loov- praktiliseks lõputööks oli jänes Lembitu eksponaadi valmistamine Lottemaa teemaparki. Lottemaa on Pärnu maakonnas, Häädemeeste vallas, Reiu külas asuv Lotte raamatute ja joonifilmide aine line huvi/teemapark.

Eksponaat oli kavandatud Lottemaal asuvasse Jäneste majja, mille üks osa on Eesti Rahva Muuseumi eeskujul loodud atraktsioon, mille põhieksponaadiks on jäneste rahvastele mõeldud esemed vanadest aegadest, sealhulgas magav kiviteadlane professor Lembit. Minu ülesandeks oli Heiki Ernitsa kavandi põhjal butafoorse elusuuruses magava jänesefiguuri teostamine.

Lõputöö eesmärgiks oli õpingute jooksul omandatud teadmiste ja oskuste kasutamine ning samas ka uute oskuste omandamine, kuna töö teostamisel puutusin kokku ka uute marerjalide ja tehnoloogiatega. Kuna olen vabakutselise butafoori- kunstnikuna tegutsenud juba pea kümme aastat, siis teostas ka oma lõputöö iseseisvalt tellimustööna. Sellest lähtuvalt kirjeldan ka kogu tööprotsessi vabakutselise kunstniku vaatepunktist ning toon kirjalikus osas välja ka põhimõttelised erinevused vabakutselise ja teatris töötava dekoraator- butafoori töö vahel.

Lõputöö kirjalik osa kirjeldab, dokumenteerib ja analüüsib töö teostamisprotsessi. Töö on jaotatud neljaks peatükiks. Esimeses peatükis tutvustan lähemalt vabakutselise- ja projektipõhise töö põhimõtteid ning kirjeldan neist lähtuvalt ka oma lõputöö teostamist. Teises peatükis vaatlen lähemalt teemaparkide kontseptsiooni ning loodava eksponaadi tähendusruumi. Kirjeldan ka Lottemaa teemaparki ning käsitlen selle kujunemislugu. Kolmandas peatükis kirjeldan töö teostamisprotsessi ideest kuni paigalduseni. Neljandas peatükis analüüs in laiemalt õpinguid Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias ning omandatud teadmiseid ja oskuseid kõnealuse tellimustöö teostamisel.

1. VABAKUTSELISE- JA PROJEKTIPÕHINE TÖÖ

Oma seminaritöös "Teatrikunsti visuaaltehnoloogia õppekava dekoraator- butafoori eriala lõpetanute tööhõive" uurisin kuidas ja kuivõrd Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia Teatrikunsti visuaaltehnoloogia õppekava dekoraator-butafoori eriala omandanud inimesed on peale kooli lõpetamist tööd leidnud. Töö teoreetilises osas käsitlesin tulenevalt teemast ka töötamise vorme, mille kaudu dekoraator- butafoor end rakendada saab. Vaatlesin nii palgatööd teatris, vabakutselise- ja projektipõhist tööd ning ettevõtlust. Antud lõputööd teostasid vabakutselise kunstnik- butafoorina ning seetõttu kirjeldan kõigepealt vabakutselisena töötamise põhimõtteid ja väljakutseid ning analüüsin ka oma lõputöö protsessi sellest vaatepunktist lähtuvalt.

Paindlikud töötamise viisid on moodsale ühiskonnale omane nähtus, inimesed soovivad üha enam oma aega optimaalselt ära kasutada ning ühildada töölkäimist muude tegevuste ning pereeluga. Paindlikuks töövormiks nimetatakse igasugust töökorraldust, mis erineb tavapärasest regulaarsest viis päeva nädalas, kaheksa tundi päevas ja kindlas töökohas tehtavast tööst. Töö võib olla paindlik oma sisult ja tööülesannetelt. (Karu 2007, lk 10) Põhilised paindlikkuse rakendamise võimalused on lepingu, funktsionaalne, aja- ja kohapaindlikkus (Lumberg 2017).

Vabakutselise- ja projektipõhine töö on samuti üks paindliku töö vorme, sellele iseloomulikult ei olda seotud konkreetset ühe ettevõttega ning töötatakse erinevate lepinguvormide alusel. Vabakutselise- ja projektipõhine töö tähendab, et inimese karjäär moodustub erinevatest osaaajaga ülesannetest ja oskustest ning nõuab mitmiktegevuste tegemist, n-ö rööprähklemist. Tööga edukaks toimetulekuks on vaja ettevõtlikkust, enesemüügi- oskust, enesejuhtimise oskust, iseseisva projektileidmise ja juhtimise ning lepingusõlmimise võimekust (Töö...2016, lk 42). Seda kõike peab silmas pidama ka vabakutseline dekoraator- butafoor/kunstnik, kes erinevalt palgatöölisest teatris, peab ise kõigi valdkondade toimimise eest vastutama. Vabakutselised dekoraator- butafoorid saavad töid teostada erinevatele projektipõhistele etendustele, filmidele, reklaamidele,

muuseumidele, teemaparkidele, teadus-, vabaaja-, külastuskeskustele, näitustele, installatsioonidele jne.

Ühest küljest on sellise töövormi valimine korrelatsioonis isikuomadustega, ei soovita harjumuspärase töömudeli järgi töötada ning soovitakse rohkem vabadust. Teisalt sõltub sellise töövormi valimine suuresti töö iseloomust ning aja- ja kohapaindlikkuse võimalikkusest. (Tamjärv 2019) Minu puhul on rolli mänginud mõlemad aspektid, ühest küljest sobib mulle iseseisvalt töötamine, võimalus olla iseenda peremees ning suurem vabadus ning teisest küljest võimaldab mu töö iseloom just sellist töötamise viisi valida.

Minu lõputööks valminud eksponaadi jänes Lembitu puhul sain ise valida teostamise koha ja sain ka ajapaindlikult töötada. Ette oli antud tähtaeg, mil eksponaat valmima pidi ning tööde järjekord ja planeerimine oli minu enda teha. Oluline erinevus teatris töötamise ja vabakutselise töö vahel ongi aja planeerimine ning enesedistsipliin. Teatris on enamasti fikseeritud tööaeg, kindlad ülesanded, mis tuleb täita, tihe koostöö teiste töökodadega, kunstniku, lavastaja, näitlejatega jne, mistõttu on kergem ennast distsiplineerida ning graafikus püsida. Ajaplaneerimise oskus on tulnud kogemusega, esimeste tellimustööde puhul juhtus sageli, et kõik tööd jäid viimasele minutile, kuna tundus, et aega on palju ja tähtaeg on veel kaugel. Kõnealuse projekti puhul olin enda suhtes range, alustasin töödega pigem varem kui hiljem ning panin enda jaoks paika ka ajaraamistiku. Töö teostas in ajavahemikus 20. aprill- 4. juuni 2018.

Oluline vabakutselise- ja projektipõhise töövormi juures on ka vabadus valida endale sobiv projekt, kuigi tuleb tunnistada, et sageli tuleb siiski mingi projekti kasuks finantskaalutlustel otsustada, kuigi töö iseloom ei pruugi tunduda endale huvitav, aega teostamiseks on vähe või on tegemist mingi muu põhjusega. Jällegi tuleb kaaluda erinevaid aspekte ning hinnata enda oskuseid ja võimalusi, kuid üldiselt saab vabakutseline siiski ise otsustada ja valida, millises projektis kaasa lüüa. Olen ise varasemalt mitmest tellimusest loobunud, kuna teostamine on olnud minu võimete jaoks liialt keeruline ja/või tähtaeg on olnud liiga lühike. Lõputöö teostamise puhul olin juba esialgset kavandit nähes veendunud, et soovin selle projekti teostamises kaasa lüüa.

Dekoraator- butafoorile/kunstnikule on vabakutselise töö juures kindlasti kõige suuremaks takistuseks esmalt tööruumide ning teisalt vajalike seadmete/tööriistade puudumine.

Tööruumid on eriti vajalikud juhul, kui teostada tuleb suuremõõtmelisi dekoratsioone, mis nõuavad metalli-, puidu-, värvimistöid jms. Palju sõltub ka konkreetsest projektist ja töö iseloomust, mõnel puhul toimub töö teostamine näiteks kohapeal või on töö tellijal endal olemas tööks vajalikud ruumid. Igal juhul tuleb vabakutselisena olla paindlik ning kohaneda erinevate (töö)tingimustega. Statsionaarsete töövõimaluste puudumisel on võimalik vastavalt projektile ka ajutised tööruumid rentida. Eksponaat Lembit ei olnud oma mõõtmetelt suur ning koosnes erinevatest eraldi tehtavatest osadest, seega sain kasutada oma isiklikku töötuba/töökoda.

Teiseks takistuseks, millele juhtisin tähelepanu ka oma seminaritöös, on tööprojektide leidmine. Minu hinnangul on täiendavaks probleemiks ka see, et töö tellijad ja teostajad ei leia teineteist sageli üles. Eestis on olemas ka vabakutselistele mõeldud platvorm (www.vabakutselised.com), kus on küll olemas erinevad töö kategooriad, kuid dekoraator-butafoori tööülesannetele vastavaid tööpakkumisi seal eriti ei leidu ning pakkumisi on ka pigem vähe. Olles ise vabakutselise butafoor- kunstnikuna tegutsenud ligi kümme aastat, saan oma kogemustest lähtuvalt öelda, et kõige olulisem faktor projektide leidmisel on olnud tutvused varem teostatud tööde kaudu. Viljakad töösuhted on alguse saanud ühest edukast projektist. Vabakutselistel tasuks leida üles erinevad produktsioonifirmad ja agentuurid, samuti disaini, reklaami ja arhitektuurivaldkonda kuuluvad ettevõtted. Varasema koostöö kaudu jõudis minuni ka kõnealune projekt Lembit.

Väga oluline on mistahes visuaalsete tööde eksponeerimiseks porfoolio koostamine. Portfoolio võib olla nii füüsilisel, kui ka digitaalsel kujul, kuid funktsionaalses plaanis on kõige otstarbekam elektrooniline portfoolio, kuna see võimaldab oma töid jagada lihtsalt paljude inimestega. Portfoolio koostamiseks on olemas mitmeid tasulisi, aga ka tasuta platforme ning õpingute jooksul saavad Teatrikunsti visuaaltehnoloogia üliõpilased ka ülevaate portfoolio koostamisest. Eriala omandaval dekoraator- butafooril on esmalt ülioluline kaasa teha võimalikult paljudes kooliprojektides, mille jooksul kujunevad nii tutvused, kui ka oskused ning täieneb portfoolio. Portfoolio jaoks tasuks teha kindlasti valik parematest töödest ning näidata oma erinevaid külgi ja oskuseid, mis ei pea piirduma ainult konkreetse eriala piiridega. Ka antud projekti puhul soovis tellija tutvuda esmalt minu portfoolioga, et veenduda, kas saaksin tööga hakkama.

Noortele, kes alles erialale suunduvad ning on huvitatud tööst vabakutselisena soovitaksingi esmalt aktiivselt osaleda võimalikult paljudes kooli poolt pakutavates projektides ning paralleelselt tegeleda portfoolio koostamisega. Võimalik on ka iseseisvalt projekte leida, näiteks osaledes erinevatel disainikonkurssidel, avalikel riigihangetel, võistlustel, töötada vabatahtlikuna erinevatel üritustel (näiteks Viljandi Pärimusmuusika festival jne.) Tutvuste kujunemisel on väga oluline roll töö leidmise puhul, kuna erialane ringkond on küllaltki väike ja spetsiifiline, siis on isiklik pöördumine pigem tavapärane viis leida vastavaid spetsialiste. Portfoolio olemasolul võib ise pöörduda vastavate ettevõtete poole ning oma olemasolust ja oskustest neile märku anda. Kõige olulisem on siiski reklaam varem ning hästi teostatud tööde näol.

2. TEEMAPARKIDE KONTSEPTSIOON

Viimasel kümnendil on radikaalselt muutunud Eesti muuseumide ilme ning seda tänu uute muuseumi ekspositsioonide ja teemaparkide ilmumisele Eesti kultuurimaastikule. Muuseumid on õppinud jutustama külastajatele mõistetavas ning huvipakkuvas vormis ning uut laadi jutuvestjatena on lisandunud teemapargid, külastus- ja teaduskeskused. (Raisma 2012)

Teemapargi ja külastuskeskuse keskmes on haarav ja põnev lugu. Kõik atraktsioonid on loo teenistuses ja kui teemapargis leidub ka mõni originaalne ese, siis on see vaid tagaplaanil lugu illustreerimas. Kogu ekspositsioon on üles ehitatud interaktiivsetele koopiatele, terviklikule tehiskeskkonnale, mis peab mõjuma autentselt või vähemalt usutavalt. Sageli on rakendatud teemad kantud nostalgiast, salapärast ja romantikast, olgu selleks siis jääaeg, viikingiperiood või muinasjutud lapsepõlvest. Viimastel aastakümnetel on muuseumid ja teemapargid teineteist ka mõjutanud ning vastastikku lähenemisviise ka üle võtnud. Muuseumi ja teemapargi üldisem taotlus siiski ei kattu, kui muuseumi esmaeesmärk on harida, siis teemakeskust kannab emotsioon. (*ibid* 2012)

Mis iganes eksponaadi/butafooria/dekoratsioonide teostamisel peab lähtuma loodavatest tähendustest. Oma seminaritöös tõin välja olulised olemuslikud suhestajad, baaselemendid, mille kaudu butafooria tähendusi luuakse ja määratletakse. Nendeks on:

- Ruum (millisesse ruumi on objekt paigutatud, lavaruum/ näitusesaal)
- Kontekst (kas ja milline on lugu)
- Etendaja/näitleja (kohalolu või puudumine)
- Publik (vaatleja)

Nende punktide kaudu saab ära määrata, millised on kavandatavad dekoratsioonid eksponaadid/butafooria. On oluline silmas pidada, et erinevates kohtades kasutatavad dekoratsioonid ja butafooria võivad tehnoloogiliselt sarnased olla, aga nende väljanägemine ja edastatav sõnum võib väga erinev olla, kuna see sõltub loodavatest tähendustest. (Tamjärv 2019)

Ülaltoodud punktidest lähtusin ka oma lõputöö teostamisel ning neid silmas pidades tegin valikud materjalide ja tehnoloogiate osas, mida kirjeldan lähemalt järgnevas peatükis.

2.1 Lottemaa teemapark

Minu lõputöö, jänes Lembitu eksponaat oli kavandatud Lottemaale, Baltimaade suurimasse teemaparki. Lottemaa on Pärnu maakonnas, Häädemeeste vallas, Reiu külas asuv Heiki Ernitsa ja Janno Põldma loodud Lotte multifilmide tegelaskujude teemapark, mis avati 25. juulil 2014. (Lottemaa 2019) Lottemaal ootab külastajat ees Lotte filmidest ja raamatust tuttav Leiutajateküla maailm. Huvipargi peamiseks sihtgrupiks on lapsed vanuses 3-12 aastat. Eeldatav külastajate arv aastas on 50 000. (Lind 2010, lk 8)

Heiki Ernits (sündinud 24. märtsil 1953) on kunstnik ja režissöör, Eesti Kinoliidu, Eesti Animatsiooniliidu ja Eesti Kujundusgraafikute Liidu liige (Eesti Lastekirjanduse Keskus 2019). **Janno Põldma** (sündinud 7. novembril 1950) on Eesti filmirežissöör ja operaator (Eesti Joonisfilm 2019). Heiki Ernitsa ja Janno Põldma koostöö sai alguse aastal 1997, mil loodi laste joonissari "Tom ja Fluffy". Edaspidise viljaka koostöö tulemusena loodi populaarne animategelane – koeratüdruk Lotte, kelle seiklustest on valminud juba mitu festivalidel auhinnatud filmi. Kokku on nüüdseks ilmunud joonisseriaal "Lotte reis lõunamaale" ning kolm täispikka joonisfilmi: „Leiutajateküla Lotte“, „Lotte ja kuukivi saladus“ ning „Lotte ja kadunud lohed.“ (Lottemaa 2019) Lotte kujunemisest rääkides viitavad autorid lapsepõlvele, Nukuteatrinäidendile „Koera pulm“¹, Edgar Valteri sõbralikule joonistamisstiilile ja jahikoer Ramsesele² (Lepasar 2015). Lotte filmid on

---

¹ Nukuteatris 30. septembril 1995 esietendunud Janno Põldma nukunäidend, mille tegevus toimus kodutute koerte varjupaigas.

² 1974. aastal ilmunud Edgar Valteri koomiksiraamatu „Jahikoera memuraarid“ tegelaskuju, mille põhjal Heiki Ernits tegi neljaosalise joonisfilmi.

võitnud arvukalt rahvusvahelisi auhindu ning neid on müüdnud rohkem kui 50 riiki. Lottest on kirjatud raamatuid, lavastatud muusikale. Kui sarja avafilm „Lotte reis lõunamaale“ tunnistati 2000. aastal Eesti parimaks filmiks, saabusid müügile ka esimesed Lotte-teemalised tooted, kõigepealt jäätised, siis mahlad, raamatud, telefonid jpm. Lottest on saanud populaarne kaubamärk, kes elab oma elu juba ammu ka väljaspool filmimaailma. (Eesti Filmi Andmebaas 2018; Lottemaa 2019)

Lotte eduloost tingituna hakkasid autorid filmitegemise kõrvalt unistama tulevases teemapargi avamisest, mille kavandamine algas koos Lottemaa juhi Rein Malsubiga juba 2008 aastal. Lottemaa näol on tegemist teemapargiga, mille keskmeks on mereääres asuv värviliste majakestega leiutajate küla, mis on loodud joonisfilmi põhjal. Lottemaal asub üle 100 atraktsiooni, leiumasina või mänguriista. Seal liiguvad ringi näitlejad, kes on kehastunud leiutajateküla elanikeks ning kes mängivad, meisterdavad ja suhtlevad külastajatega. (*ibid* 2019)

Lottemaa teemapargi atraktsioonide loomisel on lähtutud Lotte joonisfilmides kujutatud maailmast, aga on järgitud ka sobitumist (loodus)keskkonnaga ja tervikmuljet. Lottemaale on iseloomulik veidi "lohakas ja logisev" stiil. Kuna tegemist on joonisfilmil põhineva maailmaga, siis on sihilikult püüeldud naivistliku, detailirohke, värvilise ja lõbusa stilistika poole. Atraktsioonide loomisel on pööratud tähelepanu nende turvalisusele ja vastupidavusele, aga ka atraktiivsele välimusele.

Teemapark on pidevas muutumises. Igal aastal täiendatakse ja ajakohastatakse ning ehitatakse juurde uuemate filmide, raamatute või muude infokandjate (nt mängud) põhjal loodud ehitisi ja atraktsioone või siis muudetakse olemasolevaid, rekonstrueerides või lammutades mittesobivaid detaile. (Lind 2010, lk 8)

3. TÖÖPROTSESSI KIRJELDUS

3.1 Eellugu

Kevadel 2018 korraldas Lottemaa Teemapark OÜ riigihanke, millega otsis uue ekspositsiooni- Jäneste Rahva Muuseumi eksponaatide teostajat. Tegemist on Eesti Rahva Muuseumi eeskujul loodud atraktsiooniga, mille põhieksponaadiks on jäneste rahvastele mõeldud eksponaadid vanadest aegadest, sealhulgas magav kiviteadlane Lembit. Eksponaat oli kavandatud Lottemaal asuvasse Jäneste majja, kus lisaks vanade asjade eksponeerimisele leidub ka planetaarium ning muud Lottemaale iseloomulikke põnevaid.

Teemapargi tegevjuhi Margit Toodu (2018) sõnab: "Algav hooaeg kannab EV100 juubelihõngu ja Püha Lembitu une valvamiseks on Leiutajateküla talle suisa mausoleumi ehitatud," selgitas Toodu. "Kivide keele suur asjatundja professor Lembit juhtus kokku kiviga, kelle jutt oli nagu arusaamatu lalin. Lembit oli veendunud, et tegemist on haruldase ja võib-olla isegi maailma vanima keelega. Lembit heitis koos kiviga pikali ja lubas enne mitte tõusta, kui on lahendanud salapärase kivikeele saladuse. Nüüd ta siis magab, juba päris pikalt on maganud," lisas ta.

Hanke võitjaks osutus Produktsioonigrupp OÜ ehk Motor Agency, kellega olen ka juba varasemalt koostööd teinud ning kes pakkus mulle välja töö teostamise võimaluse. Motor Agency on aastast 2000 tegutsev agentuur, kes pakub visuaalseid lahendusi muuseumide ja näituste disainis, multimeedia lahendusi ning ka produktsiooniteenust (Motor 2019).

Heiki Ernits, Lottemaa kunstiline juht, edastas agentuurile oma nägemuse eksponaadist, kes edastas need omakorda mulle. Kunstniku loodud visand saigi minu lähteülesandeks. Visandil näha olev tikitud lina asendas kunstnik tavalise heleda kangaga.

Eksponaadi visand, autor Heiki Ernits

Eksponaat Lembitu nägu pidi olema inimmahale sarnane ning võimalikult realistlik, mistõttu oli tellija sooviks näo tegemisel spetsiaalse silikooni kasutamine. Lisaks oli vaja Lembit ka „hingama“ panna, see tähendab, et jänese kõht pidi rütmiliselt üles alla liikuma ning kostuma pidi ka norskamine. Lastele mõeldud teemapargile kohaselt on sedalaadi butafooria eksponeerimiseks ainus mõistlik viis klaasi all, kuna vastasel korral läheks see üsna kiiresti katki, seda enam, et sinna oli vaja lisada ka õrn elektroonika. Seega oli eksponaat kavandatud nn "klaaskirstu"- pleksiklaasist seintega puidust alusega kasti. Multimeedia lahendused ja puidust kasti klaasiosa tuli tellida vastavate teenusepakkujatelt, kuid minu teostada jäid kõik muud eksponaadi elemendid. Töö teostas ajavahemikus 20. aprill- 4. juuni 2018.

Nagu eelpool mainitud, siis vabakutselisena tellimustöid teostades tuleb vastutada kõigi valdkondade ning tööprotsesside eest ise. Algab see kõigepealt hinnapakkumise ning tellimuse esitamisega, millele järgneb tavaliselt kokkusaamine tellijatega ning ideede arutamine, lepingute sõlmimine jne. Sealjuures tuleb teha ka finantsarvutisi, mõelda materjali jms kulude peale, millega tavaliselt teatris töötades ise ei pea tegelema.

Kõnealune eksponaat ei olnud oma mõõtmete poolest kuigi suur ning koosnes erinevatest osadest, mida tuli eraldi valmistada, seega otsustasin töö teostada oma isiklikus tööruumis

ning ma ei vajanud täiendavaid tööpindu. Nagu ka eelpool kirjeldasin, siis ongi tööruumide puudumine butafooridele kõige suurem väljakutse. Kuna mul on olemas ka palju erinevaid tööriistu ja elektriseadmeid töö hõlbustamiseks, siis ei tulnud mul antud töö teostamiseks ka muid väljaminekuid tööruumide/tööriistade rendi osas teha.

3.2 Eelarve

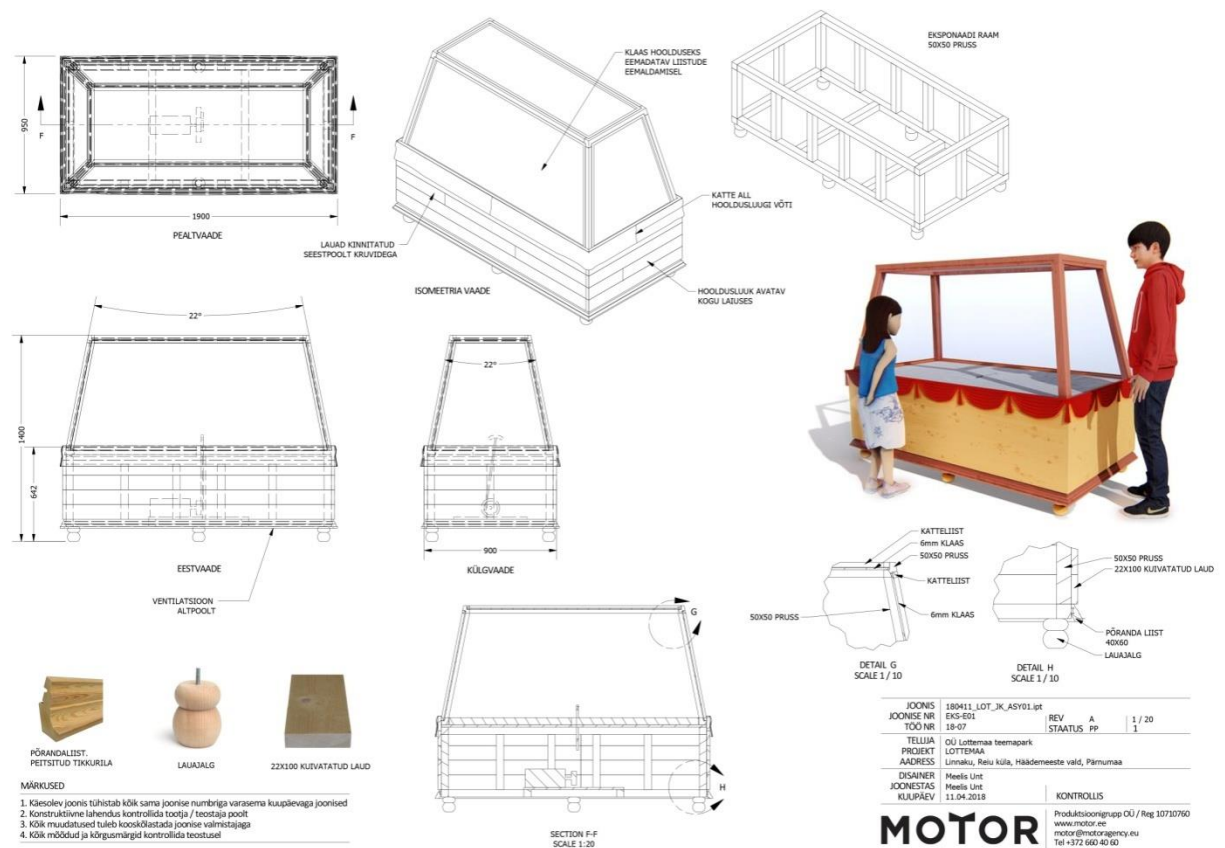
Igasugune vabakutselisena teostatud tellimustöö algab reeglina hinnapakkumisega. Motor Agency pöörduski minu poole esialgu hinnapakkumise küsimusega. Palgatööl olles ei pea butafoor hinna kujunemise ja muude finantsküsimustega ise tegelema, teatris töötades on fikseeritud kuupalk ning töö tasustamine ei toimu ühe projekti põhisel.

Kõnealuse eksponaadi hinna kujundasin iseseisvalt silmas pidades nii materjalide, kui ka enda töö maksumust. Hinnapakkumise tegemisel lähtusin esmalt materjalide maksumusest. Tutvusin põhjalikult lähteülesandega, panin paika materjalid ja nende hinnangulise koguse, mida planeerisin kasutada ning uurisin hindu. Välja arvutanud umbkaudse materjalide kulu, hakkasin mõtlema enda töötasu peale. Isiklikult ei arvesta ma hinna kujunemisel tunnitasu vaid n-ö tükitööd. Taoliste loominguliste tööde puhul on minu hinnangul pea võimatu tunnitasu põhjal arvestust pidada, kuid kindlasti on ka neid vabakutselisi, kes nii toimivad. Hinna kujunemine on kompleksne, tihti tunnetuslik protsess, mille puhul tuleb arvestada mitmete aspektidega. Lembitu eksponaadi puhul tuli veel arvestada sellega, et pea tegemiseks kasutatav silikoon tuli tellida Suurbritanniast ning tellimine ise oli kulukas ja aeganõudev ning tellimiseks tuli kohe välja arvestada piisav kogus.

Eelarvestamisel arvestatakse alati ka võimalikke ettetulevaid tellijapoolseid muudatusi, tavapäraselt umbes 10% ulatuses hinnast. Lembitu eksponaadi nagu ka teiste tellimustööde puhul olen koostanud hinnangulise tabeli, kuhu kannan kasutatavate materjalide umbkaudsed kogused ning maksumuse ning muud ettetulevad kulutused transpordi, töövahendite jms näol. Kuigi tavaliselt kipub nii minema, et väga palju muutub töö käigus, siis on siiski olemas raamistik mille järgi arvestust pidada ja kulusid kontrolli all hoida.

3.3 Planeerimine

Motor agentuurilt sain esmalt puidust kasti joonised ning lähtuvalt joonistest asusin oma tööd planeerima.

Eksponaadi kasti joonis, autor Meelis Unt Produktionsioonigrupp OÜ

Aluseks võtsin kasti põhja mõõdud ning oma töö hõlbustamiseks tegin kõigepealt 1:1 suuruses visandi. Kandsin suurele paberile kasti põhja mõõdud ning visandasin jänese kontuurid, mis võimaldas mul figuuri proportsioonid paika panna. Järgnevalt panin enda jaoks paika tegevuskava ning kaalusin erinevaid variante materjalide kasutamise osas. Sai selgeks, et kõige suuremaks väljakutseks saab pea tegemine, kuna puudusid eelnevad kogemused nii selle materjali, kui ka tehnoloogiate osas, mistõttu pidasin kõige paremaks konsulteerida grimeerijatega, kelle jaoks on nimetatud materjal tihti kasutuses. Keha tegemiseks otsustasin penoplasti kasuks, kuna tegemist on hästi voolitava/töödeldava ning kerge materjaliga. Kuna eksponaat on paigutatud klaasi taha, siis ei olnud ka üleliia

tugevusele mõelda vaja. Lisaks katab suurt osa kehasst lapitekk ning välja paistavad ainult jalad ja käed, mistõttu on keha kuju teki alt ainult aimata.

Eksponaadi juures oli tekstiili kasutamise osakaal küllaltki suur. Vaja oli villaseid sokke, kindaid, kampsunit, lisaks lapitekki, madratsit, patja ning kasti ääristavat sametriba. Selge oli, et suur osa detailidest tuleb ise valmis õmmelda/kududa, sest tegemist oli spetsiifiliste esemetega, mida kaubandusest leida ei oleks õnnestunud.

Puidust kasti tegemise jaoks hindasin oma puutöö oskuseid piisavaks. Kast koosnes küllalt lihtsast karkassist ning pealislaudisest. Olen nii kooli erialatundides, kui ka muudes projektides puutööga kokku puutunud ning tunnen ka piisavalt tööriistu. Leidsin, et mõningase juhendamisega saan selle tööga ise hakkama.

3.4 Jänese pea

Nagu juba öeldud, siis sai kõige keerulisemaks ülesandeks jänese pea tegemine. Inimese nahka imiteerivad silikoonid jäävad pigem grimmi valdkonda, seega polnud ma varem nimetatud materjaliga kokku puutunud. Butafoorias on küll laialdaselt kasutusel kahekomponentsed vormisilikoonid, akrüülhermeetikud jms, kuid nende otstarve ja tehnoloogiad on hoopis erinevad. Otsustasin konsulteerida Ugala grimmiala juhataja Ülle Konovaloviga, kes on Ugala töötanud juba aastast 1977 ja on suurte kogemustega. Talle oli materjal tuttav ning ta oli valmis mind juhendama. Materjal on väga kulukas ning tellimine aeganõudev, seetõttu ei soovinud ma hakata iseseisvalt katsetama ja riskima. Ma leian, et butafoori töös on teiste eriala inimestega kogemuste ja oskuste jagamine tähtsal kohal. Muidugi tulevad enamus oskustest siiski läbi enda kogemuse ja praktika, kuid teistega konsulteerimine võimaldab oma tööd paremini teha ning ressursse kokku hoida.

3.4.1 Pea modelleerimine

Enne modelleerima asumist tegin tutvust Heiki Ernista loodud tegelaskujudega. Sirvisin läbi raamatud, vaatasin filme, et võimalikult hästi tabada seal figureerivate jäneste omadusi. Modelleerimiseks kasutasin spetsiaalset väävlivaba õli- vahabaasil voolimisplastiliini

Monster Clay. Oma mitte toksiliste omaduste poolest kasutatakse seda põhiliselt teatri ja filmi jaoks maskide jms tegemisel ning see ei reageeri hilisemal vormivalamisel silikooniga. Kuna pea koos kõrvadega oli võrdlemisi suur ja plastiliini oleks kulunud suures koguses, siis voolisin kõigepealt penoplastist aluskarkassi. Penoplasti katsin PVA liimi ja paberiga, et tekitada kõva kiht, millele oleks parem plastiliini kanda.

Plastiliin, mida selle töö puhul kasutasin erines neist mida olin varem kasutanud. See oli külmana täiesti kõva ja plastikulaadne, kuid soojendades muutus hästi vormitavaks. Kasutasin plastiliini pealekandmiseks ja voolimiseks fööni, erinevaid paatleid ja voolimispulkasid. Kui soovitud vorm oli saavutatud, siis jäi üle veel plastiliini silumine ja ühtlustamine. Poolikust tööst saatsin pilte ka kunstnikule, kelle tagasiside põhjal tegin veel mõned väiksed muudatused nagu näiteks ninaaugud ning ülahuule vorm. Viimaks enne vormi valamist eraldasın kõrvad peast. Vastasel korral oleksid negatiivsed nurgad takistanud pea vormist kättesaamist ja vorm ise oleks tulnud liiga raske.

Plastiliinist voolitud jänese pea, foto autori erakogust

3.4.2 Vormi tegemine ja silikooni valamine

Enne vormiga tegelema hakkamist sirvisin internetis selleteemalisi lehekülgi ja videoõpetusi. Leidsin hulgaliselt materjali, mis samm- sammult vormi tegemist ja silikooni valamist õpetasid. Vormivaluks kasutasin kipsi, mida kasutatakse stomatoloogias. Kipsvormi olen oma praktikas korduvalt võtnud nii erialatundides, kui ka isiklikes tööprojektides. Jänese puhul aga kasutasin veidi teistsugust võtet, kui tavaliselt. Kui ma tavaliselt olen vormi võetavale objektile ehitanud ümber seinad, siis nüüd tegin peale plastiliinist „krae“ ning hakkasin vedelat kipsi sinna järkjärgult peale tõstma. Tänu sellele kulus vähem kipsi, mistõttu ei läinud vorm liiga raskeks. Sama tehnikat kasutades võtsin kahepoolsed kipsvormid peast ja mõlemast kõrvast ning jätsin need kuivama.

Kipsvormid jänese peast, foto autori erakogust

Silikooni valamise jaoks oli mul Ugala kokkulepitud kohtumine Ülle Konovaloviga, kelle juhendamisel pidi valu toimuma. See etapp tegi kõige rohkem ärevaks, kuna see ei olnud mulle üldse tuttav. Samas olin väga põnevil ja ootasin katsetamist huviga. Kõigepealt puhastasime vormid, et eemaldada mustus ja tolm ning et silikoon ei haakuks kipsi pinnaga.

Peale seda järgnes kõige otsustavam hetk ehk silikooni komponentide kokkusegamine ning esimese kihi valamine. Nimetatud silikoon ei ole Eestis saadaval ning see sai tellitud Suurbritanniast. Tegemist oli kahekomponentse läbipaistva silikooniga *PlatSil Gel 10*. Toote kohta sain infot, et tegemist on väga kvaliteetse materjaliga ning seda kasutatakse ka Hollywoodi filmitööstustes grimmi/maskide tegemiseks (Sõrmuste isand, Harry Potter, Paani labürint jne) (Mouldlife 2019).

Materjali tuli kasutada ja segada väga hoolikalt ning jälgida, et kõik vahendid oleksid puhtad ja segamise ajal ei satuks topsi mingeid teisi aineid. Kuna mõlemad komponendid olid konsistentsilt ja värvuselt täpselt samasugused, siis tuli jälgida, et neid segamini ei aja ning täpselt doseerida. Komponentide doseerimisel lähtusime sellest, et kõik vormipooled saaksid õhukese kihiga kaetud. Kui mõlemad ained olid välja kaalutud, siis lisasime komponent B hulka ka veel *Deadeneri*, mis lisab viskoossust. Järgnevalt tuli lisada roosakat värvipigmenti *Silicon pigment*, millega inimese nahatooni saavutada. Lisasime ka veel *flockingut*, mis koosneb väikestest värvilistest fiiberkiududest, mis annavad silikoonile erinevaid nahale omaseid värvivarjundeid ja imiteerivad väikeseid veresooni. Tänu sellele on tulemus palju elavam ja loomutruum.

Valmis segu, foto autori erakogust

Viimaks segasime kõik kokku ning hakkasime esimest kihti peale kandma. Silikooni tööaeg on umbes 6 minutit ning täieliku kuivamise aeg 30 minutit, seega oli üsna kiire, sest pinda oli palju. Kahekesi pintseldades jõudsimel napilt esimese kihi peale, enne kui silikoon juba hanguma hakkas. Üksi tehes oleks pidanud alustama väikeste koguste kaupa, kuna tööaeg oli tõesti lühike. Peale selle vajus vedel silikoon pidevalt äärtest vormi põhja, mistõttu tuli seda pintsliga jälle üles lükata.

Silikooni lisamine vormi, foto autori erakogust

Kui esimene kiht oli kuivanud, siis panime vormipooled omavahel kokku ning tõmbasime rihmade ja teibiga kõvasti kinni. Järgnevad sammud nõudsid füüsilise jõu rakendamist, sest järgmine kiht silikooni tuli valada vormi ning hakata seda keerutama, et tagada ühtlane jaotumine. Kõrvade vormid ei olnud üleliia rasked, kuid pead oli keeruline isegi kohalt tõsta, rääkimata 10-15 minutit kestvast keerutamisest. Kui internetist materjali otsisin, siis panin tähele, et põhiliselt ongi suurte vormidega töötajad mehed, kuna valdavalt kasutatavad kipsvormid on rasked. Seetõttu kutsusin peaga töötamiseks ja selle "keerutamiseks" abiväge ning ka teine kiht silikooni sai vormi. Samamoodi lisasime veel kaks kihti ning tulemuseks oli umbes 2 cm paksune „nahk“. Vormid jäid kivistuma kuni järgmise päevani.

Kuna silikoon ise ei hoia piisavalt vormi, siis tuli tühimik kõrvade ja pea sees ära täita. Selleks kasutasin kahekomponentset vahtu, mis kuivab tugevaks ja vastupidavaks, kuid jääb kergeks. Järgmine ärev ja otsustav hetk saabus siis, kui oli aeg vormid avada. Kõrvade vorm tuli üpris hästi lahti ning suureks kergenduseks olid mõlemad hästi välja tulnud. Vormist võetud kõrvu töötlesin beebipuudriga, mis ei lasknud silikoonil kleepuda. Pea vormist välja saamisega oli suuremaid probleeme, kuna näopoollele tekkis vaakum. Siiski õnnestus pea tervelt kätte saada. Võisin tulemusega rahule jääda, silikoon oli kvaliteetne ja realistlik, sarnanedes inimnahale. Saatsin tööprotsessist pidevalt ka tellijale pilte, et saada tagasisidet ning läbi viia vajalikke muudatusi. Vabakutselise töö juures on puuduseks, et reeglina puudub vahetu kontakt kunstniku või tellijaga ning tööprotsessist tuleb piltide, telefonikõnede ja e-mailide teel infot vahendada. See aga võib tähendada, et olulist informatsiooni võib kaduma minna või märkamatuks jääda.

Pea vormist väljavõtmine, foto autori erakogust

3.4.3 Esile kerkinud probleemid

Tööprotsessis ilmnas üks viga, millele kumbki osapool ei osanud eelnevalt tähelepanu pöörata. Nimelt pidi idee poolest Lembit olema maganud juba väga pikka aega, aga minu vormist välja tulnud jännes oli küll alles kahekümnendates. Lähtusin oma töös kunstniku joonisest ning ei tulnud selle peale, et Lembit peaks olema vana ja kortsus, mitte noor ja sile. On ülimalt oluline juba enne tööga alustamist kõik detailid selgeks rääkida ning mitmeid kordi üle kontrallida, et hiljem üllatusi ei tuleks. Võtsin tellijaga ühendust ning ka nende poolt tuli vastuseks, et Lembit peaks tõepoolest olema kortsus ja vana. Tekkis hirm, et kogu protsess tuleb uuesti teha, kuna vana vorm on sellisel juhul kasutu. Konsulteritud jällegi grimeerijatega otsustasin esmalt proovida olemasolevale näole silikooniga kortsud juurde modelleerida. Kaotada ei olnud ju midagi.

Efektsema tulemuse saavutamiseks modelleerisin eraldi silmaalused kortsud ning plaanisin need siis eraldi külge monteerida. Selleks tegin plastiliinist kortsud valmis ning valasin *Elite Double 22* silikoonvormi, millesse omakorda valasin *Platsil Gel 10t*. Puhastasin jänese pea hoolikalt puudrist ning liimisin nahasilikooniga kortsud silmade alla. Edasi hakkasin silikooni üle terve näo kandma ning ootasin kuni see veidi tahenes ning tõmbasin pulga abil selle sisse jooni ja vagusid, et imiteerida kortsus nahka. Pärast esimest katset sain ebameeldiva üllatuse osaliseks, kui silikoonikiht näolt maha kooruma hakkas. Olukord tundus katastroofiline ning leppisin juba sellega et peangi otsast peale alustama. Siis aga proovisin veelkord, puhastasin uuesti pea veelgi hoolikamalt ära ning kandisin peale uue kihi. Suureks kergenduseks jäi see kiht omale kohale ning haakus hästi.

Pea ja kõrvad olid tehtud kahepoolse vormiga, seetõttu jäid vormide ühenduskohtadesse silikoonist ribad, mille ma väikeste kääride abil eemaldasin. Tekkinud augud täitsin samamoodi silikooniga ning tekitasin kortsulise pinna üle terve näo ning kõrvade. Kuklapoolele kortse ei teinud, kuna see toetub vastu patja ning ei paista välja.

Lisatud kortsudega jänes, foto autori erakogust

Järgnevalt tuli kõrvad pea külge kinnitada. Selleks puurisin jämeda puuriga kõrvade täitevahtu augud ning kinnitasin sinna *Tixo* liimi abil puupulgad. Puurisin augud ka pea sisse ning kinnitasin kõrvad pea külge samuti *Tixo* abil ning ühenduskohad silusin silikooniga. Lõppkokkuvõttes võin oletada, et tulemus oleks mõnevõrra loomulikum jäänud, kui oleksin kortsud kohe modelleerinud, kuid ka antud tulemusega võis rahule jääda ning lõpp hea kõik hea.

3.4.4 Näokarvade paigaldus ning värvimine

Jänese kõrvad pidid tulema näost erinevat roosakat tooni nagu ka teistel Ernitsa loodud Lotte jänestel. Kõrvade värvimiseks kasutasin *Psycho Painti*, *Silicone solvent „NOVOCS“ matte* ja *SILC PIG* pigmentide segu. Viimase lihvi andsin alkoholi värvidega.

Näokarvade jaoks otsustasin kasutada veidi jämedamaid karvu, kui seda on inimeste juuksed. Selle tarvis vaatasin ringi majatarvete poes ja uurisin erinevaid harju. Soovisin, et habe ja kulmud oleksid veidi turris ja massiivsemad, seega valisin välja paar mustade

jõhvidega harja. Karvad tuli ükshaaval silikooni paigaldada, mille jaoks kasutasin tavalist jämedamat sukanõela. Kuna eksponaat on klaasi taga, siis ei olnud vaja kasutada liimi ja spetsiaalset nõela tagamaks karvade vastupidavuse. Piisas sellest, kui torkasin nõelaga augu ette ning lükkasin karva võimalikult sügavale. Silikoon ise hoidis karva omal kohal kinni. Karvu paigutades jälgisin karvakasvu suunda, et tulemus oleks loomulikum. Kui karvad olid paigas, siis lõikasin need kääridega sobivasse pikkusesse. Vurrude jaoks võtsin tavalise sidumistraadi, mis hoidis paremini vormi kui näiteks tamiil. Lõpuks toonisin karvad ja vurrud hallika spray värviga. Pea tegemise protsess oli nii materjali, kui ka tehnoloogiate poolest minu jaoks uus ja huvitav kogemus ning selle oskuse omandamist hindan oma lõputöö teostamise jooksul kõige väärtuslikumaks kogemuseks. On ka ilmnunud, et kõnealuse silikooni kasutamist tuleb mul tulevastes projektides veel ette ning tõenäoliselt suudan nüüd juba iseseisvalt selle materjaliga töötada.

3.5 Keha tegemine

Keha tegemiseks liimisin kõigepealt penoplasti tükid omavahel, kasutades montaaživahtu. Keha puhul jälgisin enda varem valmis tehtud elusuuruses visandit, et proportsioonides püsida. Lähtusin Ernitsa jäneste tegelaskujude proportsioonidest- enamasti on nad lühikeste käte ning jalgadega ja ümara kõhuga. Keha kuju lõikasin välja kasutades kuumanuga. Penoplasti lõikamine on minu arvates butafoori õudusunenägu, samas omaduste poolest ei ole sellele mahuliste objektide tegemiseks võrdset vastast. Penoplasti lõigates tekib suures koguses staatilise laenguga puru, mis kõikjale kinni jääb ja mida hiljem on väga tülikas koristada. Kuumanoa abil saab seda probleemi vältida. Õpingute jooksul puutusin kokku nii skulptuuri, kui ka penoplastist mahuliste objektide tegemisega. Mõlemast ainest omandatud teadmised tulid kasuks ka selle projekti puhul.

Käevarred ning käelabad voolisin noaga eraldi välja. Jänesele pidi paigaldatama ka mootor, mis hingamist tekitab, seega lõiksin kõhu piirkonda sisse augu, kuhu mootori osad paigutada saaks. Penoplasti katsin kanga ja PVA liimiga, et see pudenema ei hakkaks ja moodustaks tugevama kihi. Kuna randmeliigeste kohad pidid olema liikuvad, siis liimisin need kangatükke kasutades käsivarte külge. Üks käsi, mis asetseb kõhul, pidi hingamise rütmis samuti üles alla liikuma.

Penoplastist keha, foto autori erakogust

3.6 Tekstiil

Tekstiilil oli eksponaadi juures küllaltki tähtis roll. Tellija sooviks oli, et tekstiilist elemendid vastaksid võimalikult täpselt kunstniku visandile nii värvitoonide, kui tegumoe poolest. Tikitud aluslina asemele tuli punane sametist riba koos tutikestega. Algselt oli plaan kampsun kududa lasta, kuid vaatasin ringi ka taaskasutuspooldes, internetis ning küsisin sõpradelt/tuttavatelt ega neil ei leidu sarnast kampsunit. Ootamatult leidsin väga sarnase kampsuni ühelt internetioksjonilt, millele ka kohe pakkumise tegin. Muster oli küll veidi erinev visandil olevast, kuid värvitoonid ja suurus klappisid ideaalselt. Künarnukkidele õmblesin kunstnahast paigad. Ka kindad leidsin ühest käsitööpoest, mul jäi neid ainult veidi väiksemaks õmmelda ning kohati üles harutada, nõeluda ja katki lõigata. Sokid kudusin ise, kuna need olid spetsiifilise välimusega ning ebaproportsionaalsed- väga peene sääreosa ja pika labaosaga. Tekk pidi välja nägema lihtsustatud lapiteki moodi, seega otsisin kokku erinevaid roosakates toonides kangatükke, lõikasin need ruudukujuliseks ning õmblesin omavahel kokku.

Madratsi sisse pidi minema ka kaks väikest kõlarit, millest kostub norskamise heli. Selle jaoks võtsin 10 cm paksuse porolooni, lõikasin selle õigesse mõõtu ning tegin kõlarite jaoks sisse augud. Porolooni katsin jämedakoelise linase kangaga. Kaubandusest leidsin tavalise 50 x 60 cm suuruses vatiinpadja, millele õmblesin madratsiga kokkusobiva padjapüüri. Punase sametriba kinnitasin kasti äärtesse klambritega ning drapeerisin niidiga.

3.7 Puidust kast

Kasti tegemisel kasutasin karkassi jaoks 40 x 40 mm puitliiste. Saagisin õiges mõõdus liistud välja ning panin kokku, kasutades kruve ning PVA liimi. Pealislaudadeks kasutasin hõõveldatud tolliseid puitlaudu, mille samuti jooniste järgi kõigepealt parajaks saagisin ning siis karkassile kinnitasin. Puidu saagimisel kasutasin järkamissaagi ning laudade kinnitamiseks suuri papinaelu. Lottemaa üldine kontseptsioon näeb ette, et kõik atraktsioonid on veidi „vildakad ja lohakad“. Peab tunnistama, et seda joont oli üpris raske hoida, kuna tavapäraselt on vaja korrektsust. Jätsin meelega laudade vahele praod ning lõin mõne naela mööda. Kasti alla äärde paigaldasin veel iluliistu. Kasti sisse oli vaja paigaldada ka hingamismootor, seetõttu tegin ühe külje lahtikäivaks. Kasti põhjaks kasutasin vineeri. Eriti hoolega pidin jälgima mõõte, et klaaskaan kasti peale mahuks. Kaane jaoks tegin ääred veidi kõrgemad, et see seal peal ei nihkuks. Puitosade katmisel kasutasin *Tikkurila* toonitud mööblilakke *Kiva 10* värvitoonidega *Summerday* ja *Rowanberry*.

3.8 Lõpptulemus

Valminud eksponaat tuli transportida Lottemaale, mille eest vastutas Motor agentuur. Eelnevalt oli ette valmistatud ja programmeeritud hingamist tekitav mootor ning muu elektroonika, mis eksponaadi juurde kuulus. Elektrooniliste lahenduste eest vastutas eraldi ettevõtte ning minu teha oli lihtsalt eksponaadi teostamisel elektroonika paigaldamiseks ruumi jätta. Lottemaale paigaldama minnes oli ühtlasi ka esimene kord, mil tellijad reaalselt tööd nägid, eelnevalt olid nad tööga tuttavad vaid fotode põhjal. Töö üleandmine on alati ärevust tekitav moment, nii oli ka seekord. Töö võttis vastu Lottemaa tegevjuht Margit Toodu ning reaktsiooni ja tagasiside põhjal järeldasin, et ta oli tööga rahul.

Eksponaadi paigaldus Lottemaal, foto autori erakogust

Lõpptulemus, foto autori erakogust

4. ÕPINGUD TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIAS JA ENESEANALÜÜS

Alustasin õpinguid Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemias Teatrikunsti visuaaltehnoloogia õppekaval, dekoraator- butafoori erialal 2014 aastal. Esmakordselt avati siis Avatud Ülikooli õpe ning tänu sellele otsustasin ka õpinguid alustada. Olin sellel ajal juba mõnda aega vabakutselisena, teiste tööde kõrvalt, butafoorina tegutsenud. Erialaks vajalikud oskused ja teadmised olin saanud ise õppides, katsetuste teel ning mõne mentori õpetusel/juhendamisel. Põhiliselt olin teinud kaasa suuremates muuseumibutafooria projektides ning ka õppima asudes oli mu sooviks pigem üldiseid butafooria oskuseid lihvida, mitte teatrisse tööle asuda. Ka minu lõputöö oli teostatud teatrist väljapoole, vabakutselise butafoorina ning soovin ka edaspidi oma kutset rakendada just selles vallas. Kui ma lõputöö teostamise ajal 2018. aasta kevadel olin veel vabakutseline dekoraator-butafoor, siis nüüdseks on mul oma ettevõtte, mis põhiliselt tegelebki muuseumi- ja näituse butafooria valmistamisega. Selle valdkonna butafooria eripäradest kõneleb pikemalt ka minu seminaritöö (Tamjärv 2019).

Nelja aasta jooksul omandasin rohkelt erialaseid teadmiseid ja oskuseid ning õppisin tundma ja kasutama erinevaid materjale ja tehnoloogiaid. Butafooria ainetes, mis moodustab olulise baasi dekoraator- butafoori õppes said juba varem omandatud oskused kinnitust ja lihvi ning samas puutusin kokku ka enda jaoks täiesti uue maailmaga nagu maskide ja nukkude valmistamine. Eriti kasulik oli minu arvates ka materjaliõpetuse aine, kus sai proovida tööd teha erinevate materjalidega nagu puit, nahk ja metall. Dekoratsioonimaaliga, mis on samuti dekoraator- butafooriõppe oluline suund, ei olnud ma varasemalt üldse kokku puutunud. Maalimisega olin küll tegelenud, kuid suuremõõtmeliste pindade ja koopiate tegemisega varasemad kogemused puudusid, seega oli see minu jaoks väga uus ja hariv. Maalimisoskus, ka suurtele pindadele, on dekoraator- butafoori töös oluline oskus, seda ka teatrist väljaspool.

Lõputöö oli minu jaoks ainult üks ning tegelikult küllaltki väike osa õpingutest ning sain seda teostades veelkord kinnitust, et olen valinud õige eriala. Dekoraator- butafoori töö on oma iseloomult väga praktiline ning praktikat oli minu arvates õpingute jooksul piisavalt. Oskused ja tehnoloogiad tulevad sellel erialal põhiliselt läbiproovimise tulemusena, teooriat millegi valmistamise kohta võib küll raamatust õppida, kuid kui seda praktikasse ei rakenda, siis pole sellest ausaltöeldes mingit kasu. Kõnealuse lõputöö teostamisprotsessis õppisin tundma uut materjali ja tehnoloogiat jänese pea valmistamisel, aga sain kasutada ka juba varem tuttavaid materjale ja tehnoloogiaid nagu penoplasti voolimine, kipsvormi võtmine, puutöö, õmblemine jne. Väga oluliseks pean ka vormiõpetust ja plastilise anatoomia aluseid, millega õpingute jooksul kokku puutusin. Mahuliste objektide puhul on ülimalt oluline proportsioonide järgimine. Ülesanne oli seda keerulisem, et tegemist ei olnud inimese, vaid väljamõeldud multifilmi tegelase figuuriga, kelle keha ja näoproportsioone ei olnud mul millegi pealt võtta.

Kõigi praktiliste oskuste kõrval pean ülimalt oluliseks ka teoreetilisi aineid, millega õpingute jooksul kokku puutusin. Erineva nurga alt on need kõik mingil määral olnud silmaringi avardavad ning näidanud uut ja teistsugust maailmanägemust. Peale üldiste kunsti- ja kultuurialaste teadmiste õppisin nägema suuremat pilti, seda, kuidas kõik protsessid on omavahel põimunud mind üksteist mõjutavad. Tahan lisaks küsimusele kuidas ma seda teen, küsida ka miks ma seda teen. Niimoodi püüdsin mõtestada ka oma lõputöö teostamist, mõeldes mitte ainult praktilise teostamise poole peale, vaid ka selle mõjust tervikule.

Dekoraator- butafoori õpe annab minumeest tugevad eelised ka kunstnikupotentsiaali avaldumiseks. Seda toetavad erinevatest aspektidest minu arvates pea kõik erialained. Õpingute jooksul saab igaüks aru, kas talle sobib olla pigem teiste ideede teostaja või ka ise kujundusi luua. Vahendeid selleks on lõputult ning Visuaaltehnoloogia õppekava annab neist kätte olulise hulga. Oma lõputöö teostas küll kunstniku nägemuse järgi, kuid rakendasin ka oma loovust, sest ilma selleta ei olekski võimalik ka teiste nägemusi ellu viia. Õpingud TÜ VKAs on mind kindlasti oma loovust rohkem kasutama pannud ning näidanud, et mul on huvitavaid ideid ja ka oskused need ellu viia.

KOKKUVÕTE

Minu loov- praktiliseks lõputööks oli eksponaadi teostamine Lottemaa kogupere teemaparki. Tegemist oli Eesti Rahva Muuseumi eeskujul loodud atraktsiooniga, mille põhieksponaadiks on jäneste rahvastele mõeldud esemed vanadest aegadest, sealhulgas magav kiviteadlane jänes Lembit. Eksponaadi näol oli tegemist butafoorse elusuuruses Lottemaa tegelaskuju figuuriga, mis on paigutatud klaasist kasti ning varustatud hingamist imiteeriva ja norskamise heli tekitava elektroonikaga. Töö teostas in ajavahemikus 20. aprill- 4. juuni 2018.

Eksponaadi teostas in vabakutselise dekoraator- butafoorina iseseisvalt tellimustööna. Loov- praktilise lõputöö kirjalikus osas käsitles in lisaks praktilise töö valmimise kirjeldusele ka vabakutselise- ja projektipõhise töötamise põhimõtteid ning tegin seda lähtuvalt Lottemaa eksponaadi teostamisprotsessist. Töö teoreetilises pooles andsin tulenevalt oma kogemustest soovitusi algajatele dekoraator- butafooridele, kes on huvitatud vabakutselise tööst.

Lõputöö teostamisel sain rakendada koolis omandatud teadmised ja oskused butafooriast. Peale juba omandatud oskuste kasutamise ja kinnitamise sain töötada ka enda jaoks tundmatute materjalide ja tehnoloogiatega. Õppisin tundma grimmis laialdaselt kasutuses olevat inimnaha sarnast silikooni, mida butafoorias tihti ei kasutata. Usun, et edaspidises töös ja tulevastes projektides saan neid oskused ja teadmised edukalt ära kasutada.

Minu jaoks oli tegemist ühe huvitavama projektiga, millega töötanud olen, seega olin päris põnevil, kui osutas in valituks töö teostamiseks. Isiklikult ei olnud ma Lottemaad varem külastanud, kuid olin kuulnud positiivseid kogemusi Lottemaaga seoses ning Lotte joonisfilmid ja tegelaskujud olid mulle algusest peale sümpatiseerinud. Samuti oli lähteülesanne loominguline ja erines oma temaatika ja stiili poolest minu teistest varem tehtud töödest.

KASUTATUD ALLIKAD

Eesti Filmi andmebaas. Heiki Ernits. <https://www.efis.ee/et/varamu/biograafiline-leksikon/heiki-ernits> (02. 05. 2019).

Eesti Joonisfilm. Janno Põldmaa. <https://www.joonisfilm.ee/filmitegijad/janno-poldma> (02. 05. 2019).

Eesti Lastekirjanduse Keskus. Heiki Ernits. <http://www.elk.ee/?illustrator=heiki-ernits> (11. 05. 2019).

Karu, M. 2007. Paindlikud töövormid töö- ja pereelu ühildamisel. -Rmt: Töö ja pere. Paindlik töökorraldus ja lastevanemate tööhõive. Artiklite kogumik. Eesti Tööandjate Liit. Toimetajad: B. Vaher, & K. Seeder. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda.

Lepasar, A. (Režissöör). 2015. Koeratüdruk Lotte lugu. ERR arhiiv, Tallinn. <http://arhiiv.err.ee/vaata/koeratudruk-lotte-lugu> (11. 05. 2019).

Lind, M. 2010. Lottemaa detailplaneering. OÜ Erkas Pärnu Instituut. http://www.tahkuranna.ee/detailplaneeringud/lottemaa_seletuskiri.pdf (11. 05. 2019).

Lottemaa. Meie lugu. Lottemaa kodulehekülg. <https://lottemaa.ee/meist/meie-lugu/> (11. 05. 2019).

Lumberg, V. 2017. Kas paindliku töö tegijad on õnnelikumad? Arpäev, Pärnu Konverentsid. <https://www.konverentsid.ee/mote/2017/07/17/kas-paindliku-too-tegijad-on-onnelikumad> (11. 05. 2019).

Motor. About US. <http://www.motoragency.eu/en/about-us/motor-agency> (11. 05. 2019).

Mouldlife. PlatSil Gel 10 Silicone Rubber. <https://www.mouldlife.net/platsil-gel-10-silicone-rubber-1150-p.asp> (11. 05. 2019).

Raisma, M. 2012. Sirp. Elamuste jahil. <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c6-kunst/elamuste-jahil/> (19. 03. 2019).

Tamjärv, K. 2019. Teatrikunsti visuaaltehnoloogia õppekava dekoraator- butafoori eriala lõpetanute tööhõive. TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia [Seminaritöö] Viljandi

Toodu, M. 2018. Toimetaja Kaldoja, K. Lottemaa avas suvehooaja jäneste Rahva Muuseumiga. ERR. <https://menu.err.ee/838631/galerii-lottemaa-avas-suvehooaja-janeste-rahva-muuseumiga> (11. 05. 2019).

Töö ja Oskused 2025. 2016. SA Kutsekoda, Tallinn. <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2016/04/Tulevikutrendid-1.pdf> (02. 05. 2019).

SUMMARY

Subject: Exhibit execution for the Lotte Village theme park.

My creative practical thesis was the execution of the exhibit for the family theme park Lotte Village. It was an attraction created by the example of the Estonian National Museum, the main exhibit of which are items for the Rabbit people from old times, including the sleeping stone researcher Rabbit Lembit. The exhibit was a prop, life-sized Lotte's Village character figure placed in a glass box equipped with the electronics imitating breathing and snoring sound. I exercised the work between 20 April and 4 June 2018.

I made the exhibit as a freelance prop and stage designer independently on order. In the written part of the creative-practical thesis I also discussed the principles of freelance and project-based work in addition to the description of the implementation of the practical work, and I did so in accordance with the implementation process of the exhibit of the Lotte Village. In the theoretical part of my thesis, I made suggestions for novice prop and stage designers who are interested in freelancer work.

When completing the thesis, I was able to apply the knowledge and skills acquired at the school about prop and stage design. In addition to using and reassuring the skills I have already acquired; I was able to work with materials and technologies unknown to me. I learned about human skin-like silicone that is widely used in theatrical makeup and is not often used in prop and stage design. I believe that in future work and projects, I can make good use of these skills and knowledge.

For me, this was one of the most interesting projects I have worked on, so I was quite excited when I turned out to be the person conducting the work. Personally, I had never visited Lotte Village before, but I had heard about positive experiences with Lotte Village and Lotte's cartoons and characters had been likable to me from the start. The original task was also creative and different from my previous works on terms of theme and style.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Külli Tamjärv,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose EKSPONAADI TEOSTAMINE LOTTEMAA TEEMAPARKI, mille kirjaliku töö juhendaja on Eve Komissarov, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Külli Tamjärv

22. 05. 2019